

De Blauwe Klauwier

uitgave: V.W.G. de Kempen

V O G E L W E R K G R O E P   D E   K E M P E N

Sekretariaat:

Lex Peeters, Marialaan 26, 5541 CD Reusel, tel.04976-2271.

Penningmeester:

Wim v.d.Voort, Kruisstraat 75, 5541 RE Reusel, tel. 04976-1759
giro nr.: 3675103.

Bestuur:

Jan Wouters (gespreksleider), De Braken 11, 5541 AC Reusel, tel.04976-2391.
Maarten Manders, Lijsterstraat 46bis, 3514 TE Utrecht, tel. 030-733875.
Lex Peeters, Marialaan 26, 5541 CD Reusel, tel. 04976-2271.
Tom Heynen, Jan Sluytersweg 26, 5645 JD Eindhoven, tel. 040-114873.
Marco Bakermans, Kon. Julianaweg 27, 5684 VA Best.

Kommissies:

kommissie onderzoek: kontaktpersoon Jan Wouters.
kommissie beheerswerkzaamheden: kontaktpersonen: Pieter Wouters
Jacques van Kessel.
tentoonstellingskommissie: kontaktpersoon Maarten Manders.

Archieven:

1. Broedvogels:

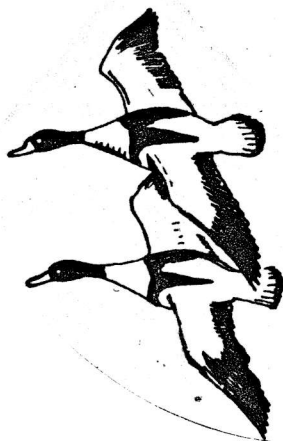
Tom Heynen, Jan Sluytersweg 26, 5645 JD Eindhoven. tel.040-114873.

2. Niet broedvogels:

Lex Peeters, Marialaan 26, 5541 CD Reusel, tel.04976-2271
Henk Hendriks, Groesstraat 5, 5662 ET Geldrop, tel.040-853372.
Ruud Bouman, Reinoutl.138, 5665 AC Geldrop, tel.040-853522.

3. Diaïrchief:

Wim de Kroon, Kuikeindseweg 6, 5091 TD Middelbeers, tel.04244-2329.

1. De bezetting van de Klauwierredaktie vertoont in 1983 gelukkig geen mutaties.
2. Aangezien de bestuurswisselingen voor 1983 nog door de vergadering bekrachtigd moeten worden, is de oude bestuursbezetting in dit nummer nog vernoemd.
3. De redaktie heeft sterk de indruk, dat lang niet iedereen een Klauwier ontvangt, gezien het overschot na iedere uitgave. Daarom nogmaals de distributieregeling: alleen op de vergadering wordt de Klauwier uitgereikt. Wie niet komt krijgt geen Klauwier, aangezien opsturen onbetaalbaar is. Wil je toch een Klauwier, en wie wil dit niet, bel mij (Rob Aarts) voor de vergadering dan even en het komt in orde.
4. Gevraagd: Vele, vele tekeningen voor de uitgaven in 1983. Speed. Vooral kleine en middelgrote tekeningen van gewone vogelsoorten zijn zeer welkom.
5. Let op: Willem Veenhuizen start reeds dit nummer de nieuwe rubriek "Vogelinventarisatie in de stad Eindhoven". Hiervoor wordt nog een titelpagina ontworpen. Stedelijke inventarisaties zijn nog erg schaars in Nederland, terwijl de vaste rubriek borg staat voor snelle publikatie van de onderzoeksresultaten. Lees verder in zijn rubriek op blz 27.
6. Let op: In het volgende nummer van de Klauwier starten maar liefst twee nieuwe rubrieken. Lex Peeters start dan het veelbelovende "Vogel-1-aria". In samenwerking met Lex start Albert Vrijaldenhoven de rubriek "Wist U dat.." Lees hierover verder in Vogelvaria op blz 23.
7. Aan de totstandkoming van deze uitgave werkten mee: Jacques van Kessel en Maarten Manders met kopy voor Vogelvaria en Ludy Aarts met typewerk en lay out-werkzaamheden. Bedankt!

Opgelet: in april verschijnt het volgende nummer. De alleruiterste inleverdatum van kopy is zaterdag 16 april. In verband met het gereed maken voor de drukker is plaatsing van kopy bij later inleveren onmogelijk.

DIT WAREN DE AKTIVITEITEN VAN DE V.W.G. DE KEMPEN IN 1982.

J A N U A R I :

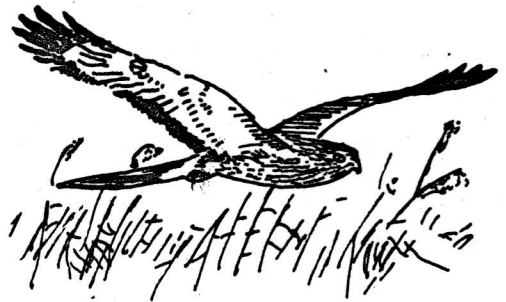
- 9 jan.: Plassentelling
9+10 jan.: Wintertelling
16+17 jan.: Wintertelling
16 jan.: Kapdag Grijze Steen
29-30-31 jan.: Jaarvergadering kampeerboerderij te Steensel

F E B R U A R I :

- 6 feb.: Plassentelling
6 feb.: Ganzen kijken in Zeeland
13 feb.: Kapdag Grijze Steen
26 feb.: Ledenvergadering in 't Oude Slot

M A A R T :

- 2 maart: Telling Bosuilen
6 maart: Nestkastkontrolle Koningshof
6 maart: Plassentelling
8 maart: Telling Bosuilen
12 maart: Opbouw roofvogeltentoonstelling, Leenderbos
13+14 maart: Roofvogeltentoonstelling, Leenderbos
26 maart Ledenvergadering in 't Oude Slot

A P R I L :

- 4 april: Excursie nieuwe leden naar de Malpie
23 april: Ledenvergadering in 't Oude Slot
24+25 april: Inventarisatieweekend weidevogels te Luyksgestel

M E I :

- 6 mei: Nestkastkontrolle, Koningshof
15+16 mei: Inventarisatieweekend weidevogels te Luyksgestel
23 mei: Excursie in't Heezerbos bij Kasteel Heeze voor de mensen die zich
daarvoor hebben opgegeven op de roofvogeltentoonstelling in het
Leenderbos
27 mei: Nestkastkontrolle, Koningshof
28 mei: Ledenvergadering in de Schalm

J U N I :

2 juni: Excursie nieuwe leden naar de Collse Zegge

5 juni: Excursie nieuwe leden voor zangvogels naar het Groot Goor

6 juni: Busexcursie naar de Rijnstrangen Zevenaar en Pannerden

11-12-13 juni: Kempentocht

17 juni: Nestkastkontrolle, Koningshof

19 juni: Excursie nieuwe leden naar de Landschotse heide

25 juni: Ledenvergadering in 't Oude Slot, na afloop Nachtzwaluwen tellen op de Oirschotse heide

J U L I :

Geen activiteiten i.v.m. de vakantie

A U G U S T U S :

27 aug.: Ledenvergadering in 't Oude Slot

28 aug.: Roofvogeltelling met aandacht voor determinatie

S E P T E M B E R :

10-11-12 sept.: De tiende Kempentocht

20 sept.: Vogelkursus in 't Oude Slot

24 sept.: Ledenvergadering in 't Oude Slot

26 sept.: Excursie naar de Landschotse heide

O K T O B E R :

1-2-3 okt.: Weekend Cap Gris Nez i.v.m. zeevogeltrek

9 okt.: Plassentelling

11 okt.: Vogelkursus in 't Oude Slot

16 okt.: Excursie naar het E3 strand i.v.m. vogeltrek

29 okt.: Ledenvergadering in 't Oude Slot

N O V E M B E R :

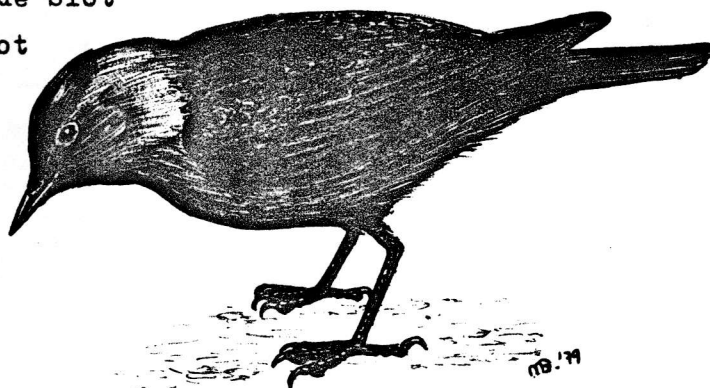
1 nov.: Vogelkursus in 't Oude Slot

13-14 nov.: Wintertelling

20-21 nov.: Wintertelling

26 nov.: Ledenvergadering in 't Oude Slot

29 nov.: Vogelkursus in 't Oude Slot

D E C E M B E R :

11 dec.: Plassentelling

12 dec.: Excursie naar de Malpie

17 dec.: Ledenvergadering in 't Oude Slot

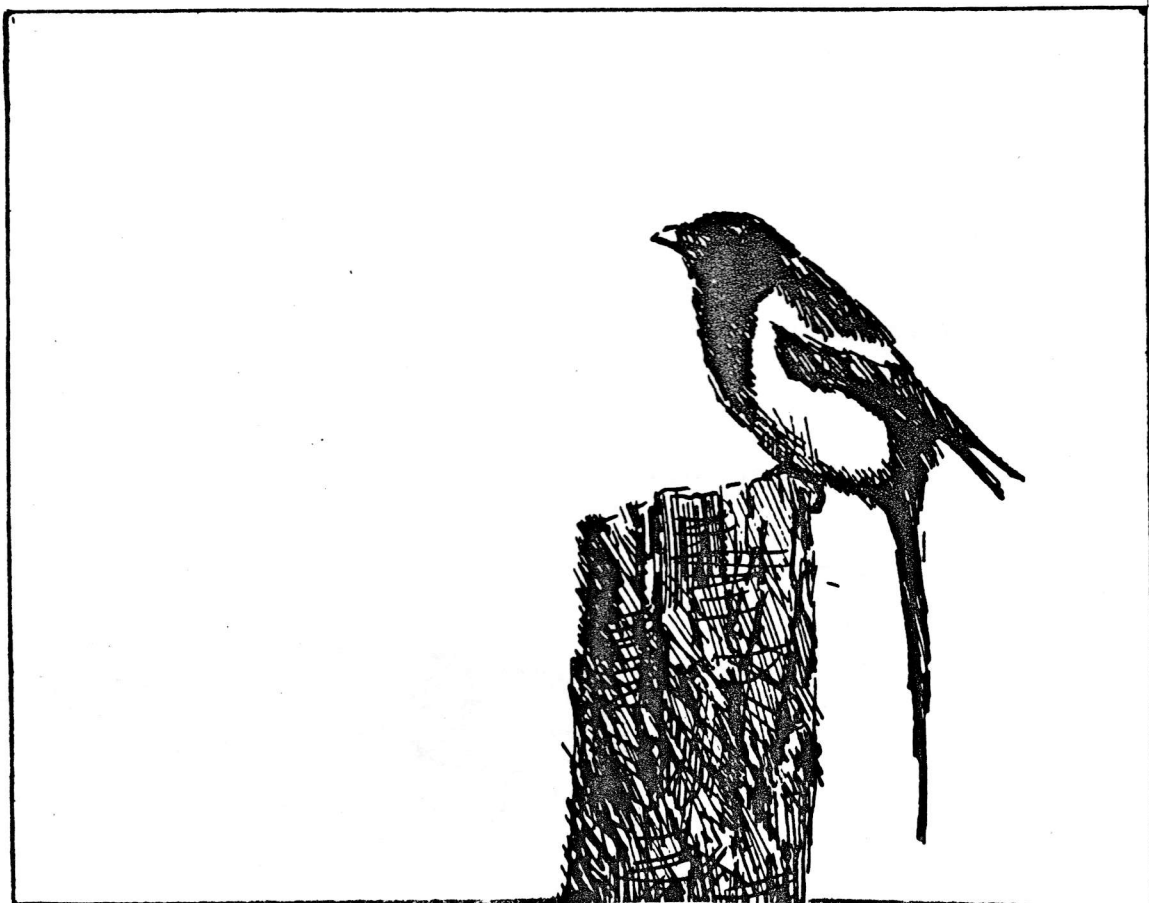
Verder is er meerdere malen in de maanden april, mei, juni, en juli in de diverse deelgebieden van de Kempen geïnventariseerd op broedvogels in het agrarische landschap.

Ook is er door de diverse commissies flink vergaderd, deze commissies waren:

- kapcommissie
- feestcommissie
- tentoonstellingscommissie
- commissie begeleiding nieuwe leden
- commissie, huishoudelijk regement

Konklusie: 1982 was een bruisend activiteitenjaar.

Albert Vrijaldenhoven.

EKSTER

Trekvogels over Sahara en Sahel

(III)

Door Ernst Poorter

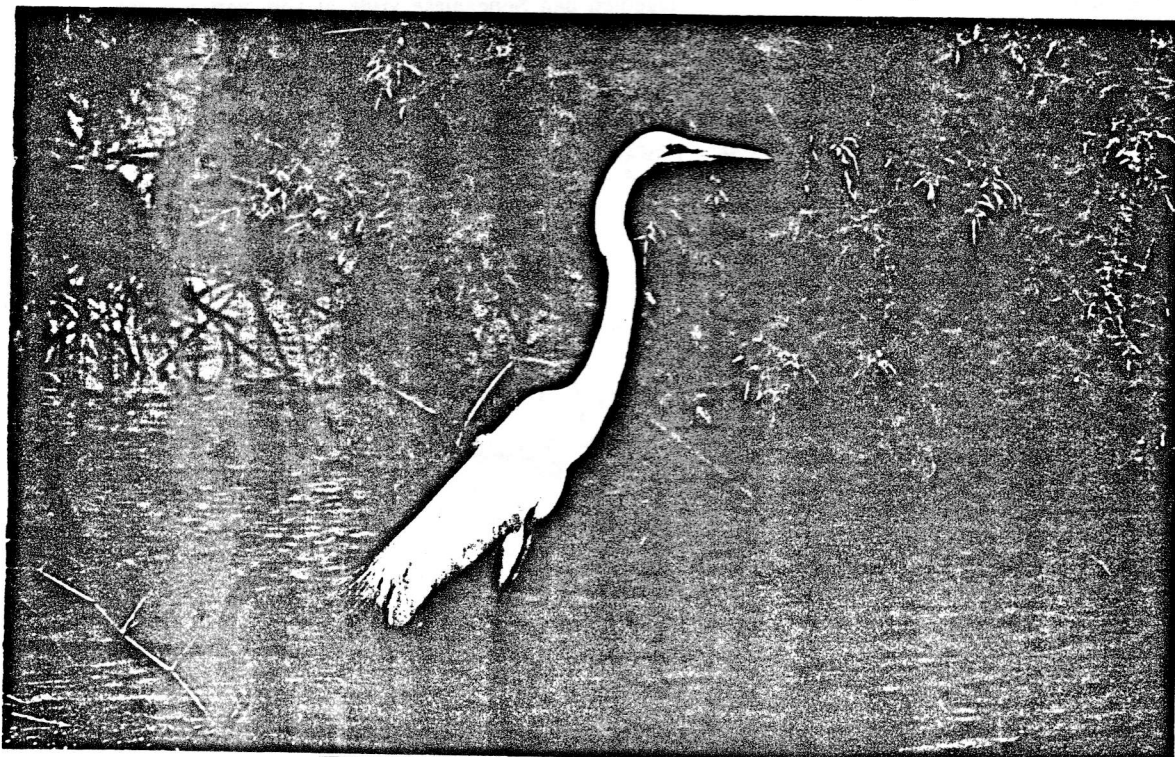
Hieronder volgen de laatste twee delen van "Trekvogels over Sahara en Sahel". De eerste twee delen stonden in de vorige Klauwier. Alle vier de delen zijn met toestemming overgenomen uit "Panda".

West-Afrika kent in de Sahel, net ten zuiden van de Sahara, drie uitgestrekte water- en moerasvogelgebieden: de benedenloop en delta van de Senegalrivier, de binnendelta van de Niger en het Tsjaadmeer. Voor een aantal water- en moerasminnende trekvoegesoorten afkomstig uit een groot deel van het palae-arktische verspreidingsgebied (Europa, N.- en Midden-Azië en N.-Afrika) zijn deze gebieden van vitaal belang, hetzij als pleisterplaats op de trek, hetzij als overwinteringsgebied. De aantallen kiekendieven, eenden en steltlopers die er overwinteren onderstrepen het belang van West-Afrika als concentratiegebied voor trekvogels. Evenals de dunbekwulpen, afkomstig van Westaazisch Rusland die 's winters in Marokko verblijven, demonstreren de zomertalingen dit. Er zijn terugmeldingen ontvangen over in de binnendelta van de Niger geringde zomertalingen die verbleven aan de monding van de rivier de Lena, 15.000 km noordoostelijk in het Noorden van Aziatisch Rusland! Ook de kemphanen die in de natte gebieden van de Sahel in West-Afrika overwinteren zijn voor een belangrijk deel uit Rusland ten oosten van de Oeral afkomstig. Evenals de zomertalingen bevolken ze 's-winters de Senegaldelta, de binnendelta

van de Niger en het Tsjaadmeer in onvoorstelbare aantallen: van vele tienduizenden tot een halfmillioen. Belangwekkend is dat populaties van soorten als kemphaan en zomertaling (weidevogels waar in natuurbeschermd Nederland grote waarde aan wordt toegekend) vrijwel alleen daar overwinteren.

Droogtejaren, zoals in de Sahel, zijn natuurlijke factoren die populaties beïnvloeden. In de loop van een zeer lange ontwikkeling hebben trekvogelpopulaties alleen stand kunnen houden wanneer ze bij het tijdelijk uitvallen van bepaalde overwinteringsgebieden uitwijkmogelijkheden hadden. De voortgaande ontwikkeling in West-Afrika maakt dat bepaalde gebieden als trekvogelbiotoop voorgoed zullen verdwijnen, of plaats maken voor 'vervangingsbiotopen', geïrrigeerde landbouwgebieden waar de vogels blijven hangen en schade aan de gewassenteelt kunnen veroorzaken. Zo zal bijvoorbeeld de Senegaldelta, en stroomopwaarts een groot deel van de laagte waarin de rivier met zijarmen kronkelt, de komende decennia geheel van aanzien veranderen.

Dit is het derde artikel in de serie 'Trekvogels over Sahara en Sahel'. De voorgaande artikelen stonden in Panda van mei en juni j.l.

De huidige situatie in Senegal

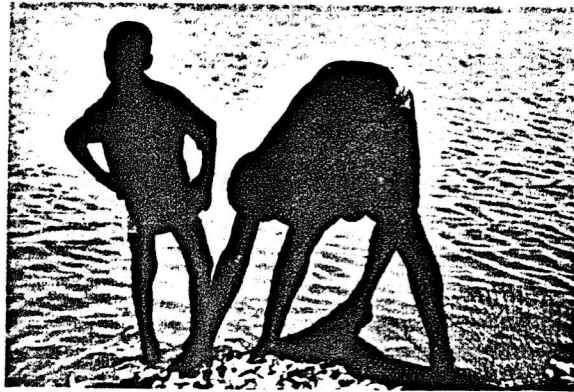
Senegal, een van de kleine landen van het Afrikaanse continent, is op het gebied van de natuurbescherming in West-Afrika koploper. Het kent nationale parken en vogelreservaten van behoorlijke grootte. Na het Niokolo-Kobapark van 913.000 ha. en het 73.000 ha. grote nationale park in de delta van Saloum, volgt in oppervlakte het 16.000 ha. grote Parc National des Oiseaux du Djondj in de delta van de Senegalrivier. Het land heeft met de Stichting van dit grote watervogelreservaat meer dan 12.000 ha. potentieel zeer geschikt gebied voor irrigatie landbouw prijsgegeven, een geweldige prestatie ten aanzien van de natuurbescherming voor een ontwikkelingsland.

Het nationale watervogelreservaat van de Djondj is niet alleen voor de eigen Afrikaanse broedvogels van belang, maar ook voor de trekvogels uit Nederland. Naast het meer van Guyer dat als drinkwaterbekken voor de stedelijke bevolking van Dakar is veilig gesteld is het Djondj park het belangrijkste overwinteringsgebied voor bruine kiekendieven en purperreigers in de delta.

Lepelaars komen er 's-winters in een aantal van ca. 1000 voor, voornamelijk dieren uit de kolonies van Zuid-Spanje. Opvallend voor de vogels van het Djondjpark, maar dat geldt eigenlijk wel voor de gehele delta, is dat de dieren van de plaatselijke populaties zo weinig schuw zijn. De schuwheid van de trekvogels steekt hier schril bij af: het wijst op de veel verder strekkende gevolgen van de jacht dan alleen maar het doden van een deel van de populatie. De bijgebrachte schuwheid voor de mens betekent voor de vogels, naast overbodig energieverlies, minder optimaal gebruik van een gebied dat een populatie kan maken. Dat geldt omgekeerd ook voor mensen die van levende dieren in de natuur willen genieten.

De Senegaldelta

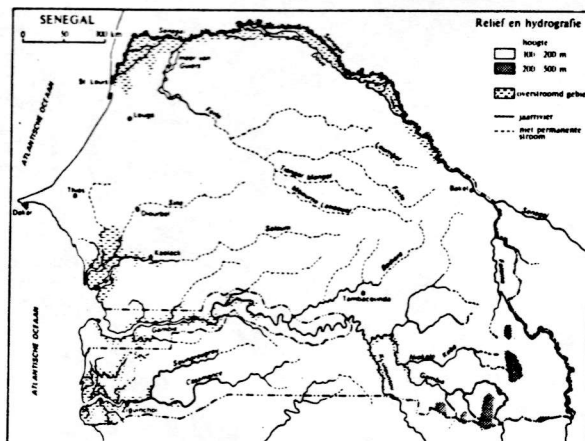
De Senegaldelta, in het grensgebied van Mauretanië en Senegal, heeft een oppervlakte van 4000 km², zoiets als het gehele IJsselmeergebied. De delta wordt gevormd door een stelsel van rivierarmen en vertakkingen, die gedeeltelijk zijn dichtgestoven, met aan weerszijden overstromingsvlakten die na de regentijd en na hoge rivierstanden voor enige tijd onder water staan. Daarnaast zijn er een aantal diepere plaatsen die langer nat blijven. Na een lang droog seizoen van oktober tot juni volgt een kort nat seizoen van juni tot oktober met gemiddeld niet meer dan 35 cm neerslag in totaal. Gezien de enorme verdamping in de droge periode worden de hydrologische omstandigheden van jaar tot jaar in belangrijke mate beheerst door de regenhoeveelheid in het bovenstroom-gebied van de rivier, 900 km van de monding, in Guinée. De grote waterhoeveelheden van de moessonregens van mei tot september in Guinée, komen in september in de delta aan. De piek van doorstroming ligt in begin novem-

ber. De plaatselijke regens, voor de grote overstroming uit, bepalen in belangrijke mate het milieu voor onze trekvogels. De vlakten in de delta en de omliggende boomsavannen worden groen, de diepste plaatsen lopen vol water. Dan wordt de voedselbasis voor de overwinterende trekvogels gelegd: graszaad, insecten, Bulinus-slakjes en muggelarven.

De hydrologische omstandigheden in de Senegaldelta worden echter niet alleen door natuurlijke factoren als neerslag, verdamping, toe- en afstroming bepaald, maar in belangrijke mate ook door de mens. Dit gebeurt bovenstrooms door wateronttrekking voor irrigatie en drinkwatervoorziening. In de delta zijn op Senegalees grondgebied sinds 1962 een groot aantal wijzigingen in de natuurlijke waterloop aangebracht. Langs de hoofdtrak van de rivier is toen tussen Richard-Toll en de uitmonding van de Gorom een dijk gebouwd om het vloedbekken ten zuiden hiervan te vrijwaren voor overstroming. Voorts zijn in de zijarmen een aantal sluizen en afsluitdammen gebouwd en zijn de oevers bedijkt.

Door deze ingrepen ten behoeve van landgebruik en drinkwatervoorziening heeft het oorspronkelijke deltagebied aan Senegalese zijde al veel van zijn oorspronkelijke karakter verloren. Uitgestrekte gebieden buiten de rijstvelden kwamen zonder water te zitten en verdroogden. Het scheppen van 18.000 ha. nieuwe rijstvelden had tot gevolg dat 80.000 ha. van de

overstromingsvlakte te maken kreeg met woestijnvorming.

De helft van de oppervlakte aan rijstvelden is overigens, door gebrek aan management, nauwelijks nuttig gebruikt. De irrigatiekanalen en dijkes zijn vervalten, de pompstations en sluizen waren na enkele jaren al verroest, evenals de speciale trekkers met rupsbanden voor de landbouw.

Ongerept, maar daarentegen hard getroffen door de droogte van het begin van de jaren zeventig, ligt het Mauretaanse deel van de delta erbij. Dichtgestoven rivierarmen wachten op water om zo een uitweg te krijgen naar al tien jaar droogliggende kleivlakten en sebkha's. Slechts drie grote lagunen bevatten de laatste jaren water; de Tianbrank, de Gadianguer en de Diaouling. Dit zijn de eerste goede pleisterplaatsen voor kluten en grutto's na de pleisterplaatsen die op 1500 tot 2000 kilometer noordoostelijk langs de Atlantische kust van Marokko liggen.

De toekomst

De regeringen van Mali, Mauretanië en Senegal hebben een gezamenlijke organisatie voor de economische ontwikkeling van het stroomgebied van de Senegalrivier gesticht. In het OMVS-project*) gaat het er ondermeer om de mogelijkheid de oppervlakte van te irrigeren gebied langs en in het mondingsgebied van de Senegalrivier uit te breiden van de huidige 30.000 ha. tot 430.000 ha. tegen het jaar 2000 ten behoeve van de teelt van granen, suikerriet, katoen, groenten

en fruit. Het ontwikkelingsproject, waarvan de financiering voor de eerste fasen, na jaren van onzekerheid, nu rond is dankzij de hulp van Canada, Duitsland, Frankrijk en een aantal van de westelijk georiënteerde Golfstaten, is een zogenaamd integraal ontwikkelingsproject.

In de kern van de zaak gaat het om de ontwikkelingen van voorzieningen van transport, energie, drinkwater, landbouwwater, en industriewater.

Senegal zal het meest profiteren van de mogelijkheden de irrigatiewerken uit te breiden en zo één of twee extra rijstooigsten binnen te halen.

Mali zal in belangrijke mate kunnen profiteren van verbetering van de scheepvaartmogelijkheden voor transport van mineralen (bauxiet, uranium, ijzererts) over de rivier naar zee. De bevaarbaarheid van de rivier het gehele jaar rond zal namelijk in de toekomst verzekerd zijn door twee dammen. De dam bij Manantali ver stroomopwaarts in Mali zal, tegen 1990 gereed, 144000kw waterkrachtelelectriciteit leveren voor het tot ontwikkeling brengen van de mijnbouw in West Mali. De dam bij Diama in de delta zal, naast haar waterhuishoudfunctie, dienen als barrière tegen het jaarlijks in de droge tijd opdringende zoute water uit zee.

Mauretanië zal van het OMVS-project voor irrigatiedoeleinden op korte termijn weinig nut hebben. De verbetering van de bevaarbaarheid van de Senegalrivier met een kanaal naar zee voor de verscheping van fosfaat voor export is echter voor Mauretanië voor de toekomst zeer aantrekkelijk, omdat hiermee over een jaar of tien in het zuiden van het land de winning van het fosfaat ter hand kan worden genomen.

De oecologische gevolgen van de aanleg van dit kanaal zullen echter groot zijn. Niet alleen voor de trekvogels zullen er problemen rijzen door direct of indirect verlies van hun voedselgebieden en rustplaatsen, ook de vissers langs de rivier en in de delta, de herders met hun vee, en de kleine tuinders langs de rivier zullen moeten wijken. Het vruchtbare rivierwater zal in de benedenloop en in de delta tussen hoge dijken door geleid worden en haar slib niet meer aan het omliggende land afgeven. Behalve sociale problemen voor de plaatselijke bevolking van herders, vissers en tuinders moet rekening gehouden worden met verslechtering van de gezondheidssituatie. Door het stijgende water neemt de kans op malaria en bilharziosis toe. Met mijnbouw en industrie aan de bovenloop is er weinig hoop voor schoon rivierwater in de toekomst.

Heeft de internationale natuurbescherming zich neergelegd bij de ontwikkelingsplannen voor de Senegaldelta? Dat zou een slechte zaak zijn! Meer dan ooit is het geboden de vinger aan de pols te houden en te blijven strijden voor een oecologisch verantwoord gebruik en beheer van dit gebied.

*OMVS = Organisation pour la Mise en Valeur de la fleuve Sénégal.

Trekvogels over Sahara en Sahel

(IV)

door Ernst Poorter

Ten Zuiden van Cap Vert, het westelijkste puntje van het Afrikaanse continent, verandert gaandeweg klimaat en landschap in het kustbereik van West-Afrika. Temperatuur en regenval zijn gelijkmatiger dan in het Sahelgebied en de voor de Sahel karakteristieke acacia-savannen met de bodembegroeiing van éénjarige grassen, maken plaats voor minder stekelige bossavannen met hun veel rijkere ondergroei van overblijvende kruiden en grassen.

De water- en moerasgebieden zijn gevarieerd en bestaan uit brede, diep landinwaarts reikende, estuaria, uit ingewikkelde rivierdelta's, brakwatergetijdengebieden, wadden en zelfs fjorden. Over de vogelwereld en over de trekvogels uit Europa en West-Azië die hier overwinteren is nog maar heel weinig bekend. Voor het ontwikkelen van een goed natuurbeschermingsbeleid in West-Afrika wordt dit een hinderlijke tekortkoming gevonden. Daarom is op de technische bijeenkomst van het International Waterfowl Research Bureau in 1980 een resolutie aangenomen waarin gepleit wordt voor het zo spoedig mogelijk verkennen van de watervogelgebieden ten zuiden van de Senegaldelta, vooral die in Guinée Bissao. Naar aanleiding hiervan is door de projectencommissie van IUCN/WWF onlangs een studieproject voor Trekvogels van de Nederlandse Stichting voor Internationale Vogelbescherming vastgesteld waarbij binnen het zuidelijke deel van de trekbanen van Grutto en Lepelaar de nadruk op Guinée Bissao zal komen te liggen.

De delta van Saloum

De delta van Saloum, net ten noorden van de Gambiarivier, is een zeer uitgestrekte en sterk verkreekte delta. De tamarisken die nog zo kenmerkend zijn voor de Senegaldelta vinden hier hun zuidelijkste groeiplaats. Karakteristiek voor de Saloumdelta en zuidelijker lage kustgebieden zijn de mangrovebossen. Tussen en rond de mangrovebegroeiingen liggen zand en slibbanken en uitgestrekte brakwaterlagunen. Er bevinden zich hier 's winters duizenden kemphanen. Het zijn er weliswaar lang niet zo veel als in de Senegaldelta en de Binnendelta van de Niger, maar ook hier vallen ze temidden van vele andere overwinterende steltlopers op door hun relatieve talrijkheid, net zoals de Grutto's. Van deze soort geven de in de Saloumdelta voorkomende groepen van honderden tot enkele duizenden een voorproefje van wat er zuidelijker aan Grutto's te verwachten is. De concentraties van enkele honderden Kluten lijken de zuidgrens van

het overwinteringsgebied in West-Afrika te markeren. Er worden geregeld groepen van enkele tientallen tot enkele honderden Lepelaars gesignaleerd. Deze moeten wel van Nederlandse en Spaanse herkomst zijn, want de Lepelaars van de Banc d'Arguin in noordwest Mauretanië trekken niet of nauwelijks.

Op de eilanden en zandbanken in de delta bevinden zich kolonies van grijskopmeeuwen, Visdieven, Groeningreigertjes, Klippenreigers, Flamingo's en Rozeruggelikanen. Het nationale park van de Sine Saloum is van een aanvankelijke oppervlakte van 73.000 ha onlangs vergroot tot 175.000 ha, en is daarmee het op één na grootste nationale park van Senegal.

De Gambiarivier

De Gambiarivier, in haar benedenloop eigenlijk een heel langgerekt estuarium met brede krekige mangrove-oevers en waar het zoute zeewater in de droge periode (november tot medio juni) tot 150 km landinwaarts binnendringt, heeft geen wettelijke beschermde gebieden in haar regio. Tot voor kort was dit misschien ook wel overbodig, want de bevolking van Gambia is erg milieubewust. Biologie behoort op alle scholen tot het onderwijsprogramma. Jacht wordt in Gambia nauwelijks bedreven.

Om de invloed van het zout in het stroomgebied van de rivier terug te dringen, en de vruchtbare overstromingsvlakten beter voor de rijstbouw te kunnen aanwenden, zijn er plannen op stapel gezet om, net zoals bij de Senegalrivier, in de monding een dam te bouwen. Of hier alle voor- en nadelen (malaria?) zorgvuldig tegen elkaar zijn afgewogen, valt te betwijfelen. Wat er ten gevolge van de dammenbouw aan

De Casamance-delta vóór de regentijd

trekvoelbiotopen zal verdwijnen is, in tegenstelling met het project in de Senegalrivier, niet bekend. Behalve aan de binnenzijde van de dam zijn er zeer wel mogelijk ook grote gevolgen aan de zeezijde. Estuaria hebben in het marieme ecosysteem in de omgeving dikwijls een functie als kraamkamer voor vissen en kreeftachtigen. Wellicht ondervinden tengevolge van de veranderingen in het systeem voor de monding van de Gambia de vele duizenden hier overwinterende zwarte sterns nadeel.

De trekvogelfauna van de natte biotopen van de Gambiarivier verschilt vermoedelijk niet veel van die van de Saloumdelta, maar er is aanzienlijk meer ten behoeve van de rijstbouw in cultuur gebracht. Overigens wordt, evenals elders in West Afrika, in Gambia het verjagen van voor de cultures schadelijke vogels nog steeds meer met handgeklap en blikjesgerammel verricht dan met grove middelen.

De delta van de Casamance.

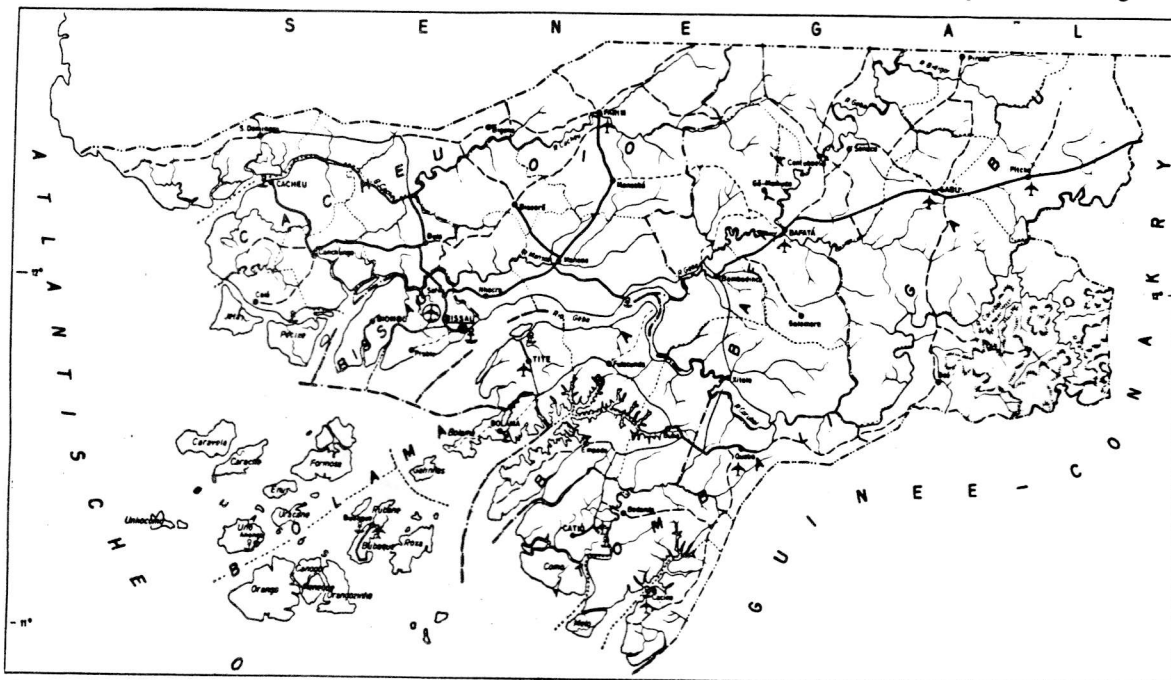
In het uiterste zuidwesten van Senegal, ten zuiden van Gambia (beide landen zijn onlangs in een confederatie samengegaan), ligt de delta van de Casamance. Deze mangrovedelta is nog wat groter dan die van de Saloum, maar is veel meer in cultuur gebracht. Er zijn twee kleine natuurreservaten, het 20 ha. grote Kallisseye vogelreservaat op de zandtong van Sankoye, waar een enorme gemengde kolonie van Reuzensterne, Koningssterne, Lachsterne, Dunbekmeeuwen en Grijskopmeeuwen is gevestigd, en het 5000 ha grote Nationale Park van Basse Casamance waar het laatste restant ongestoorde oerwoud van Senegal is veiliggesteld. Op de totale oppervlakte natuurlijk gebied in het estuarium en de delta van de Casamance is

de wettelijk beschermde oppervlakte maar gering. Het is de vraag of Senegal, zonder omvangrijke materiële hulp van de internationale natuurbescherming haar reeds zeer grote areaal aan beschermde natuurgebieden van ruim één miljoen hectare veel zou kunnen vergroten. Er zijn thans, voorzover ons bekend, ook geen plannen om de delta en het estuarium van de Casamance op zijn kop te zetten.

Guinée Bissao

Guinée Bissao is net als Nederland, waarvan het ook niet veel in grootte verschilt een deltagebied met een waddenze. Op vogelgebied is het min of meer terra incognita. De uitgestrekte mangrovebossen van de estuaria en delta's van Zuid Senegal zetten zich hier voort. Vlakke kustgedeelten en brede laaggelegen rivieroevers worden op grote schaal voor de rijstbouw aangewend, waar achter dammetjes het regenwater wordt vastgehouden.

Wat betreft onze trekvogels is de blik speciaal op Guinée Bissao gericht. Van de ca. 400.000 Grutto's uit West- en Midden Europa, waarvan niet minder dan 80% uit ons land afkomstig is, zijn de overwinteringsgebieden bij lange na niet bekend. Vroeger werd een belangrijk concentratiepunt van ringterugmeldingen in de Senegaldelta gevonden. De totale aantallen daar voorkomende Grutto's zijn in de laatste tien jaar evenwel niet veel groter dan 10.000. Het concentratiepunt van ringterugmeldingen in de Basse Casamance en in het aangrenzende Guinée Bissao doet vermoeden dat hier het gros van de Midden- en Westeuropese Grutto's een belangrijk deel van de winter (de maanden augustus tot en met december) doorbrengt. De Grutto's voeden zich in ondiepe brakwaterlagunen

en rijstvelden met rode muggelarven.

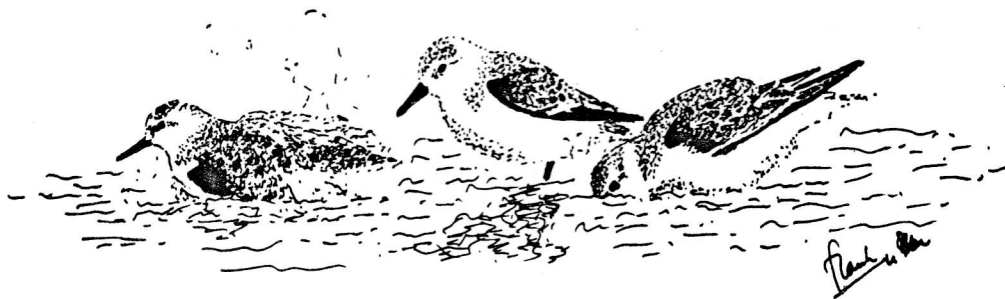
Het in ongerede raken van grote oppervlakten rijstvelden in Guinée Bissao door sabotagedaden van de bevrijdingsbeweging tegen de Portugese overheerser in 1962 tot 1973 heeft mogelijk een belangrijke rol gespeeld bij het verschuiven van het zwaartepunt van overwinterende Grutto's naar het zuiden.

Ook wat de Lepelaars betreft wordt met belangstelling tegemoetgezien wat Guinée Bissao te bieden heeft. Van de naar schatting in totaal 4500 Lepelaars van West-Europa (de broedvogels en hun jongen en de nog niet geslachtsrijpe dieren van Nederland en Spanje samen) is, zoals uit luchtverkenningen in Mauretanië en Senegal blijkt geregeld de helft zoek. De recente ontdekking van 60 ex. in de Basse Casamance (december 1980) mag doen verwachten dat over de grens, in Guinée Bissao, in soortgelijke gebieden, en voor Lepelaars ook zeer aantrekkelijke terreintypen als wadden, zich meer vogels ophouden. Ook is er een zeer eigenaardige ringterugmelding uit deze contreien. Een op 20 mei 1974 in het Zwanenwater als nestjong geringde Lepelaar werd op 3 oktober 1974 levend op het dek van een spaanse vrachtboot aangetroffen op de Atlantische Oceaan, 150 km ten zuiden van de Archipel van Bijagos, de eilandengroep in de Waddenzee van Bissao.

De vogel was de volgende morgen niet meer aanwezig. Het oplossen van de lacune in de kennis van de overwinteringsgebieden van onze Lepelaars is zo belangrijk, omdat alleen met een nauwkeurig beeld van het reilen en zeilen van de populatie in het trekbaangebied nagegaan kan worden waar knelpunten liggen.

Hetzelfde geldt natuurlijk voor allerlei andere vogelsoorten, maar deze zijn door hun kleine formaat of verborgen levenswijze vaak moeilijk te bestuderen. We behoeven alleen al maar aan de verschillende rallen te denken die ook over de Sahara trekken. Dergelijke soorten kunnen verdwijnen, zonder dat men er ooit achter komt wat er mis is gegaan. Daarom is het wellicht het beste bij het trekbaanonderzoek prioriteit te geven aan overzichtelijke soorten met een goed te definiëren en te volgen populatie-omvang. Bij de voor deze soorten minimaal te beschermen gebieden in hun trekbaan worden dan hopelijk zoveel mogelijk andere soorten medebetrokken. Van de verborgen ornithologische rijkdommen van Guinée Bissao werd onlangs al een tipje opgelicht. Het waadvogelduo Oliver Fournier en William Dick bezochten in begin februari 1980 een klein deel van het Waddengebied in het oostelijk deel van de archipel. Het bleek dat de wadden van Guinée Bissao ons Waddengebied naar de kroon steken. Zij namen niet minder dan zeventien steltlopersoorten waar, waarbij de Kroonbekstrandloper absolute koploper was met een door extrapolatie verkregen schatting van 1 miljoen! De Rosse Grutto was tweede in talrijkheid, gevolgd door de Karnoetstrandloper. De Bonte Strandloper ontbrak geheel. Wat het Frans-Engelse koppel wel het meest verbaasde was de aanblik van reusachtige aantallen steltlopers bovenop de mangrovebosjes. Dit bij gebrek aan andere hoogwatervluchtplaatsen.

In een geval bevond zich een groep Rosse Grutto's en Kroonbekstrandlopers in een Baobabboom, 15 m hoog!

Vogelwaarnemingen in de Kempen

**Verzameld door
Henk Hendriks**

OVERZICHT VAN "OPVALLENDE" (BROEDVOGEL)SOORTEN IN DE KEMPEN 1982.

Dit overzicht omvat allereerst enkele kempische broedvogelsoorten die dit jaar in het kader van de weidevogeltelling geïnventariseerd zijn. Opgemerkt moet echter worden dat deze inventarisatie geenszins volledig is en dat "slechts" ong. 250 km² (²/5 van ons werkgebied) bewerkt is.

Verder gaat het om enkele zeldzame broedvogelsoorten (Porseleinhoen), vogels die in het binnenland vrij zelden worden gezien (Eidereend), vogels die in opvallende aantallen aanwezig waren en dan soorten die sowieso zeldzaam zijn zoals b.v. Kleine Burgemeester.

Geoorde Fuut: - Op 23 maart 1 ex. Keijenhurk.

- ~~Op~~ 14 april 2 exx. Beuven, Strabrecht. De soort broedt van tijd tot tijd hier. Dit jaar echter niet.

- Op 5 mei 1 ex. kokmeeuwenkolonie Budel-Dorplein.

Roodhalsfuut: - Op 3 februari 1 ex. Beuven, Strabrecht.

- Eind december bevonden zich 2 exx. op een plas bij Acht.

Aalscholver: - Op 14 april 7 exx. Beuven, Strabrecht.

- Op 5 mei 2 exx. Ringselven, Budel, Dorplein.

- Op 1 november 2 exx. Beuven, Strabrecht.

Ooievaar: - Op 16 maart werd een uitzonderlijke waarneming gedaan.

Deze dag werd een groep van maar liefst 13 thermiekende exx. gezien aan de rand van de Meelakkers langs de E-9.

- Op 26 juni 1 ex. cirkelend boven de koelwaterplas Budelco, Budel Dorplein.

Purperreiger: - Van 16 t/m. 21 augustus werd 1 ex. gezien bij het Ringselven bij Budel Dorplein.

Bergeend: - Op 10 dec. 10 exx. Beuven, Strabrecht.

Krakeend: - Op 13 november 200 exx. Beuven, Strabrecht.

Krooneend: - Op 16 september 1 mann. in eclipskleed Soerendonk's Goor.

Middelste Zaagbek: - Op 20 november een vr. Beuven, Strabrecht.

Hieronder de aantekeningen die Ruud Bouwman op die dag maakte.

Tijdens het bekijken door mijn telescoop van het water-wild op het Beuven viel mijn oog op 2 duikeenden die zij aan zij naar voedsel doken. (Afstand ong. 70 meter en licht schuin van achteren). Ik determineerde ze op dat moment als zijnde een vrouwtje Nonnetje en een vrouwtje Zaagbek(?). Wat mij direct opviel was de geringe grootte van de Zager t.o.v. het Nonnetje, wat waarschijnlijk ook kwam door de grijs-bruine grondkleur (net als het water) van de vogel. Dus niet als een vr. Grote Zaagbek, die een lichtgrijs lijf heeft. Ook ontbrak de typische afscheiding tussen kop en hals en de wittige borst.

Ik vond de vogel compacter van bouw dan een Grote Zager en veel donkerder, egaler van kleur. (donkergrijs-bruin achtig). Mijn conclusie was een vrouwtje Middelste Zaagbek en waarschijnlijk een eerste-jaars vogel, door het ontbreken van een kuif.

De enige andere mij (H. He) bekende waarneming is die van 3 vr. op het Goorven door Lex Peeters op 22 dec. 1979.

Het verslag van deze waarneming kan je lezen in de
Blauwe Klauwier 1980 nummer 2.

Eidereend:- Op 5 december 1 vrouwtje op het Beuven, Strabrecht.

Rotgans:- Op 2 april 1 ex. Budel-Dorplein.

Zeearend:- Op 12 december 1 juv.ex. Beuven, Strabrecht.

Dit ex. kwam laag vanuit het westen aanvliegen en stootte het aanwezige waterwild in een enorme paniekvlucht op. De vogel voerde enkele stootduiken uit op eenden en ging tenslotte in een dode berk zitten achter het Beuven. Hierin is de arend urenlang blijven zitten. Naderhand is hij niet meer waargenomen.

Visarend:- Op 22 en 25 april, 22 mei en 1 sept. 1 ex. Strabrecht.

- Op 2 juni vloog 1 ex. in zuid-westelijke richting over Eindhoven.

Rode Wouw:- Op 30 maart 1 ex. Beerse Broek. Vloog in n. westelijke ri.

- Op 5 april 1 ex. Strabrecht. Vloog in o.n. oostelijke ri.

- Op 19 april 1 ex. Keijenhurk.

- Op 20 april 1 ex. Strabrecht. Doortrekkend.

- Op 5 mei 1 ex. Ringselven, Budel Dorplein.

- Op 8 mei 1 ex. Strabrecht. Doortrekkend.

- Op 11 mei 1 ex. Ringselven Budel Dorplein. Ter paatse. Dit is waarschijnlijk het zelfde ex. dat op 5 mei gezien werd.

Zwarte Wouw:- Op 4 mei 1 ex. cirkelend, samen met 2 buizerden boven de Herbertusbossen bij Heeze.

- Op 11 mei 1 ex. vuilnisstortplaats Maarheeze langs de snelweg Eindhoven-Weert. (E-9)

- Op 6 juni 1 ex. Grafven, Strabrecht.

Hoewel ik maar van enkele mensen waarnemingen heb doorgekregen, is wel opvallend dat alle waarnemingen dit jaar in de eerste 6 maanden van het jaar zijn gedaan, de Rode Wouw talrijker doortrekt als de Zwarte Wouw en dat de piek van de R. Wouw weer eind april/begin mei valt en van de Zw. Wouw in mei. Nu is het gevaarlijk natuurlijk om uit zo weinig gegevens verregaande conclusies te trekken maar het doortrekbeeld van afgelopen jaar komt overeen met wat al eerder is vastgesteld. Zie het maartnummer 1982 (nr. 2) van de Roodborsttapuit als je hier wat meer over wil lezen.

Ruigpootbuiserd:- Gedurende de maand januari zwierf er 1 ex. rond op de Strabrechtse heide en directe omgeving.

Bruine Kiekendief:- Op 28 januari werd een vr. of onv. ex. jagend gezien bij het Goor, Reusel. Deze soort wordt bij ons zeer zelden in de winter waargenomen. Wel worden regelmatig overwinterende exx. in Zeeland of Zuid-Holland gezien. Bij de Scheelhoekop Goeree zag ik op 20 dec. 1981 zelfs 4-5 exx. De laatste jaren worden ze ook geregeld in de Flevo gezien.

Grauwe Kiekendief: Dit jaar weer 3 waarnemingen. Opvallend is dat ze alle 3 op de Strabrechtse Heide en in de maand augustus zijn gedaan.

Grauwe Kiekendief:- Op 11 aug. 1 mann.Strabrecht.
- Op 23 aug. 1 vr. Strabrecht.
- Op 30 aug. 1 mann.Strabrecht.

Slechtvalk:- Op 23 januari 1 juv.ex.Wasven,Strabrecht.Dit ex.zat op een dode boomstronk bij het Wasven en was was door de telescoop schitterend te bekijken.

Roodpootvalk:- Op 30 mei 1 onv.mann.B.Dorplein.
- Op 31 mei 1 onv.mann. en onv.vr. Strabrecht.(het waren dus alle drie 2-jaars vogels).

Kraanvogel:- Vanaf 5 november vond zeer sterke doortrek plaats.(artikel P.Voorn in voorbereiding).
Op 6 november werden er binnen 1½ uur 6 groepen, die een totaal van 762 exx.omvatten gezien bij het Goorven.Tegelijkertijd op de Strabrechtse Heide 3 groepen (totaal 230 exx.), waarvan zo'n 140 exx.bleven slapen.
Peter Voorn schatte dat er dat week-end (5-6 nov.) een kleine 4000 kraanvogels in de Kempen zijn doorgetrokken.
Tot eind december werden er nog pleisterende exx.waargenomen.
Op 4 dec.nog 54 exx.Strabrecht en op 21 dec.hier nog 7.Die 7 exx.zijn ook nog in januari gezien zodat we hier hoogstwaarschijnlijk met een overwinteringsgeval te maken hebben,
Nog een recente waarneming als afsluitig:- Op 20 febr.1983 2 exx.bij Lierop.Vlogen in noordelijke richting.

Porseleinhoen:- Begin mei 2 (later nog 1) roepende exx.Collse Zegge.
- Waarschijnlijk heeft de soort gebroed bij het Beuven.
Op 21 juni werd hier in geschikt biotoop een paartje waargenomen, dat tot op enkele meters te benaderen was en dat duidelijk afleidingsmanoeuvres uitvoerde,terwijl de vogels alarmeerden.Naar een nest of jonge vogels is niet gezocht.

Wat de steltlopers betreft wil ik allereerst een aantal soorten behandelen welke in het kader van weidevogeltellingen geïnventariseerd zijn.Echter wel met de volgende restricties:

- Dat slechts ongeveer $\frac{2}{5}$ van ons werkgebied onderzocht is.
- Dat alleen agrarische gebieden bekeken zijn en dus niet b.v. de heidevelden die toch al van oudsher een belangrijk broedbiotoop voor onze weidevogels vormen.
- Dat niet alle gebieden volledig onderzocht zijn.

Hieronder een overzicht:

Kievit: - ongeveer 1200 paar.

Wulp: - ongeveer 75 paar.

Grutto: - ongeveer 90 paar.

Tureluur: - 5-6 paar.

Watersnip: - 3 paar.

Scholekster: - ongeveer 35 paar.

Van 5 soorten steltlopers werden dit jaar aanzienlijke aantallen gezien.

1. Scholekster: - Gedurende de maand maart en begin april werden er grote aantallen gezien op de Keijenhurk.
- Op 23 maart 29 exx.
- Op 27 maart 38 exx.
- Op 30 maart 40 exx.
- Op 19 april 31 exx.

Bij Budel Dorplein werden op 2 april 51 exx. gezien.

2. Bonte Strandloper: - Op 9 oktober 34 exx. Beuven, Strabrecht.

3. Kemphaan: - Op 19 april 51 exx. Keijenhurk, Landschotse Heide.
- Op 7 mei 38 exx. Budel Dorplein.

4. Goudplevier: - Op 18 december 65 exx. Grijze Steen. De groep kwam zeer laag uit het westen aanvliegen en gingen in oostelijke ri.

5. Grutto: - Op 4 april ong. 100 exx. Budel Dorplein.
- Op 4 april ong. 120 exx. Soerendonks Goor.

- Kleine Plevier: - Waarschijnlijk 3 broedparen bij Budel Dorplein.
- Op 31 mei 1 ex. Strabrecht.
- Op 1 juni 1 ex. Coevering Geldrop.
- Op 29 sept. 2 exx. Kromven, Landschotse Heide.

- Bontbekplevier: - Op 8 mei 1 ex. B. Dorplein.
- Op 29 aug. 1 ex. Platvoetje, Strabrecht.
- Op 7 sept. 3 exx. Soerendonks Goor.
- Op 29 sept. 2 exx. Keijenhurk, Landschotse Heide.

- Kanoetstrandloper: - Op 2 mei 2 exx. B. Dorplein.
- Op 28 aug. 1 ex. Beuven, Strabrecht.
- Op 26 sept. idem.
- Op 1 okt. idem.

- Goudplevier: - Op 13 okt. 1 ex. Strabrecht.
- Op 7 en 9 nov. 1 ex. Kromven, Landschotse Heide.

- Zilverplevier: - Op 22 mei 1 ex. Strabrecht.
- Op 1 sept. 1 ex. in zomerkleed Soerendonks Goor.
- Op 13 sept. 1 ex. in winterkleed Soerendonks Goor.
- Op 9 okt. 3 exx. Beuven, Strabrecht.

- Kluut: - Op 2 mei 1 ex. B. Dorplein.

- Kleine Strandloper: - Op 2 mei 2 exx. B. Dorplein.
- Op 29 aug. 1 ex. Platvoetje, Strabrecht.
- Op 26 sept. 2 exx. Soerendonks Goor.
- Op 26 sept. 2 exx. Beuven, Strabrecht.
- Op 29 sept. 13 exx. Kromven, Landschotse Heide.

- Drieteenstrandloper: - Op 19 mei 2 exx. B. Dorplein.

- Krombekstrandloper: - Op 30 mei 1 ex. Soerendonks Goor.
- Op 7, 8 en 27 sept. 2 exx. S. Goor.
- Op 1 okt. 2 exx. Beuven, Strabrecht.

Bonte Strandloper:- Op 28 maart 2 exx. B. Dorplein.
- Op 4 april 1 ex. S. Goor en 5 exx. B. Dorplein.
Op 21 sept. 4 exx. Keijenhurk, Landschotse Heide.
- Op 26 sept. 5 exx. Beuven, Strabrecht.
- Op 27 sept. 5 exx. S. Goor.
- Op 29 sept. 4 exx. Keijenhurk.

Rosse Grutto:- Op 26 en 28 sept. 2 exx. Beuven, Strabrecht.
- Op 27, 28 en 29 sept. 4 exx. Soerendonks Goor.

Zwartkopmeeuw: Ook dit jaar waren er weer Zwartkopmeeuwen in de kokmeeuwenkolonie bij B. Dorplein aanwezig. Het is mij niet bekend of ze er ook daadwerkelijk gebroed hebben dit jaar.
- Op 17 maart en 30 mei 3 exx.
- Op 31 maart en 8 mei 2 exx.
- Op 5, 11 mei en 28 juni 1 ex.

Op 30 mei werden 2 adulte exx. gezien en 1 ex. in overgangskleed van eerste winter-eerste zomerkleed.
Dit ex. werd telkens door een van de adulte vogels met felle snavelhouten verdreven.

Kleine Burgemeester:- Op 5 en 11 mei werd er een Kleine Burgemeester in de Kokmeeuwenkolonie bij Budel Dorplein gezien.
(Zie Roodborsttapuit 1982 nummer 3)
Dit is de eerste waarneming van deze soort in de Kempen.

Stormmeeuw:- Dit jaar 3 broedparen bij B. Dorplein.

Dwergmeeuw:- Op 5 mei 2 adulte en 1 eerste jaars B. Dorplein.
- Op 11 mei 1 eerste jaars hier.
- Op 31 mei 2 eerste jaars bij het Wasven, Strabrecht.
- Op 4 juni 1 eerste jaars Beuven, Strabrecht.
- Op 4 okt. 1 juv. ex. Beuven.

Reuzenster:- Op 9 oktober 1 ex. Beuven, Strabrecht.
Het tweede achtereenvolgende jaar dat deze stern hier gezien wordt.

Visdief:- Bij Budel Dorplein 2-3 broedparen.
- Ook 1 waarneming (1 ex. op 27 juni) van het Beuven, waar de soort een zeldzame verschijning is.

Witvleugelstern:- Op 13 mei 1 adult ex. in zomerkleed Beuven, Strabrecht.

Witwangstern:- Op 4, 5 en 6 juni 1 adult ex. in zomerkleed Beuven.

Kleine Alk:- Dit mag wel het predikaat "mafste waarneming van het jaar" meekrijgen.
Op 17 november werd er door Henri Wenting een zieke Kleine Alk gevonden op de weg bij de Grote Cirkel te Reusel.
De vogel is overgebracht naar Jelle de Leeuw, waar ze gestorven is.

Velduil:- Van 25 okt. tot 8 nov. 1 ex. Landschotse Heide.

Hop:- Gedurende de maand november (juiste datum niet bekend) zijn 2 exx. op de Kreijl, Heeze, gezien.

Bijeneter:- Op 17 aug. 3 exx. zittend in een boom midden in een weiland tussen de Witte Loop en Kleine Dommel, gemeente Heeze. (zie Vogeljaar, 1982 nummer 6.)

Scharrelaar:- Op 6 en 7 juni 1 ex. omgeving Galgeberg, Strabrecht.
- Op 20 juni 2 exx. Freulelaantje (Rand Strabrecht-Herbertus bossen).
- Op 21 juni hier nog 1 ex.

Middelste Bonte Specht:- Op 29 jan. 1 ex. De Bus, Reusel. (Bl. KL. 1982 nr 1)

Draaihals:- Op 2 sept. 1 ex. Veldhoven.

Duinpieper:- Op 29 aug. 1 adult ex. Strabrecht.

Noordse Gele Kwikstaart:- Op 6 mei 8 exx. Geijzenrooy-Geldrop.

Grauwe Klauwier:- Op 19 mei 1 man. op de grens bij Arendonk.

Waterrietzanger:- Op 26 aug. 1 ex. Ekkersweijer.
- Op 4 sept. ringvangst, Beuven.

Beflijster:- Op 13 oktober 1 mann. Strabrecht.

Baardmannetje:- Op 6 juni 1 ex. Beuven.

Buidelmees:- Op 24 aug. ringvangst (juv. ex.) Beuven.

Europese Kanarie:- Tot in maart waren tot maximaal 5 exx. in het Hulsterbroek in Geldrop aanwezig.
- Op 16 juli 1 ex. centrum Reusel.

Kruisbek:- Op 22 maart Dunse Dijk, Lage Mierde.
- Op 28 febr. 5 exx. Landgoed Utrecht.

Tegelijkertijd zijn bij de weidevogeltelling ook een aantal zangvogels geïnventariseerd.

De resultaten hiervan (met dezelfde restricties als gemaakt bij de steltlopers) zie je hieronder.

Roodborsttapuit:- ongeveer 55 paar.

Geelgors: - ongeveer 200 paar.

Gele Kwikstaart:- ongeveer 100 paar.

Grasmus: - ongeveer 320 paar.

Veldleeuwerik: - ongeveer 600 paar.

Graspieper: - ongeveer 150 paar.

Met dank aan de volgende mensen, die door het insturen van hun waarnemingen dit stukje mogelijk maakten:- Niek Bosmans-Ruud Bouwman-Joep Hendriks-Tom heijnen-Lex Peeters en Jürgen Sloots.

Indien er meer mensen zijn die hun waarnemingen voor zo'n overzicht in willen sturen dan kan dat. Maak gewoon aan het einde van het jaar een overzicht van je dagboekantekeningen en stuur dat naar mij op.

Henk Hendriks.

voor u gelezen.

samenstelling: jan wouters.

In "die Vogelwarte" van dec. 1981 staat een artikel over radarwaarnemingen aan de nachttrek over de Alpen. Het betreft gegevens van een doelvolgradar. Dit kan gericht worden op een bepaald object en volgt dan de bewegingen ervan. Omdat er telkens maar één vogel kan worden gevolgd, is met dit radartype niet de trekintensiteit te bepalen. Het radar is zo sterk dat een vogel ter grootte van een Vink op 4 km nog zichtbaar is in achteraanzicht, dus met de kleinste oppervlakte. Doordat dit radar voortdurend op zijn doel blijft gericht, zijn veranderingen ervan zichtbaar. Van vogels kan dan ook de vleugelslag worden gezien. Hieraan kan herkend worden tot welke categorie de vogel moet worden gerekend.

Er werden op grond van de snelheid van de vleugelslag en de duur van onafgebroken vleugelslag 5 categorieën onderscheiden. Voor de onderzoekstijd eind augustus/begin september zijn de volgende soorten dan het meest waarschijnlijk: 1. zeer kleine zangvogels: Vuurgoudhaantje, Fitis en Kleine Karekiet 2. kleine zangvogels: grasmusachtigen, Spotvogel, Bonte Vliegenvanger en kleine lijsterachtigen 3. grote zangvogels: Zanglijster, Wielewaal en klauwier 4. kleine steltlopers: Calidris-soorten en Oeverloper 5. grote steltlopers: Watersnip, Bontbekplevier, Kemphaan en Tringa-soorten. De trekrichting is op grote hoogte (boven de 3000 m) zuid tot zuidwest. Iets lager laten de vogels zich gemakkelijker afleiden door de richting van bergketens. De invloed van de windrichting is dan ook het grootst bij de vogels die boven de 3000 m vliegen. Bij tegenwind (ZW) gaan ze meer naar het zuiden. Van de laag vliegende vogels (minder dan 1000 m boven de grond, d.i. $\pm$ 2000 m boven de zeespiegel) keren er bij tegenwind veel om en gaan dan naar het NO. Dit zijn vooral veel kleine steltlopers maar ook zangvogels doen dit. Bij tegenwind vliegen er bijna geen zeer kleine zangvogels op grote hoogte naar het ZW. Zangvogels corrigeren voor zijwind, terwijl steltlopers zich meer mee laten waaien. Ook op de vlieghoogte heeft de windrichting invloed: bij rugwind gaan zangvogels hoger vliegen. Bij tegenwind gaan vooral de grote steltlopers hoger vliegen. Bij tegenwind beginnen zangvogels ook vroeger te dalen, al na 21.00 uur.

De vliegsnelheid wordt ook aangepast aan de windrichting. Zo is vooral bij kleine en zeer kleine zangvogels de eigen snelheid ten opzichte van de lucht veel lager bij meewind dan bij tegenwind. Blijkbaar doen ze het op hun gemak als ze de wind in de rug hebben.

In het Journal für Ornithologie van april '82 staat een artikel over plaatstrouw bij de Bonte Vliegenvanger. Van een populatie in het westen van Duitsland, die in nestkasten broedt, werden van 1974 tot en met 1981 alle jongen en bijna alle broedvogels geringd of gekontroleerd. De grootte van de populatie varieerde tussen 21 en 74 paar. Van de geringde nestjongen werd 5,2% later in het onderzoeksgebied aangetroffen als broedvogel. Hierbij waren iets meer mannetjes dan vrouwtjes. Van de plaatstrouwe vrouwtjes werden de meeste al in de eerstvolgende zomer aangetroffen. Van de mannetjes kwam de helft van de plaatstrouwe exemplaren pas in de tweede zomer of nog later terug. Misschien wordt dit veroorzaakt doordat ze in de eerste zomer geen territorium konden veroveren in hun geboortegebied.

Van de als broedvogel geringde Bonte Vliegenvangers kon 38 % van de mannetjes en 24 % van de vrouwtjes in een later broedseizoen weer worden aangetroffen.

Mannetjes broedden dichterbij hun geboortenestkast of vorige broednestkast dan vrouwtjes. De gehele populatie bestond bij de mannetjes voor ruim de helft uit plaatstrouwe exemplaren en bij de vrouwtjes voor 35 %.

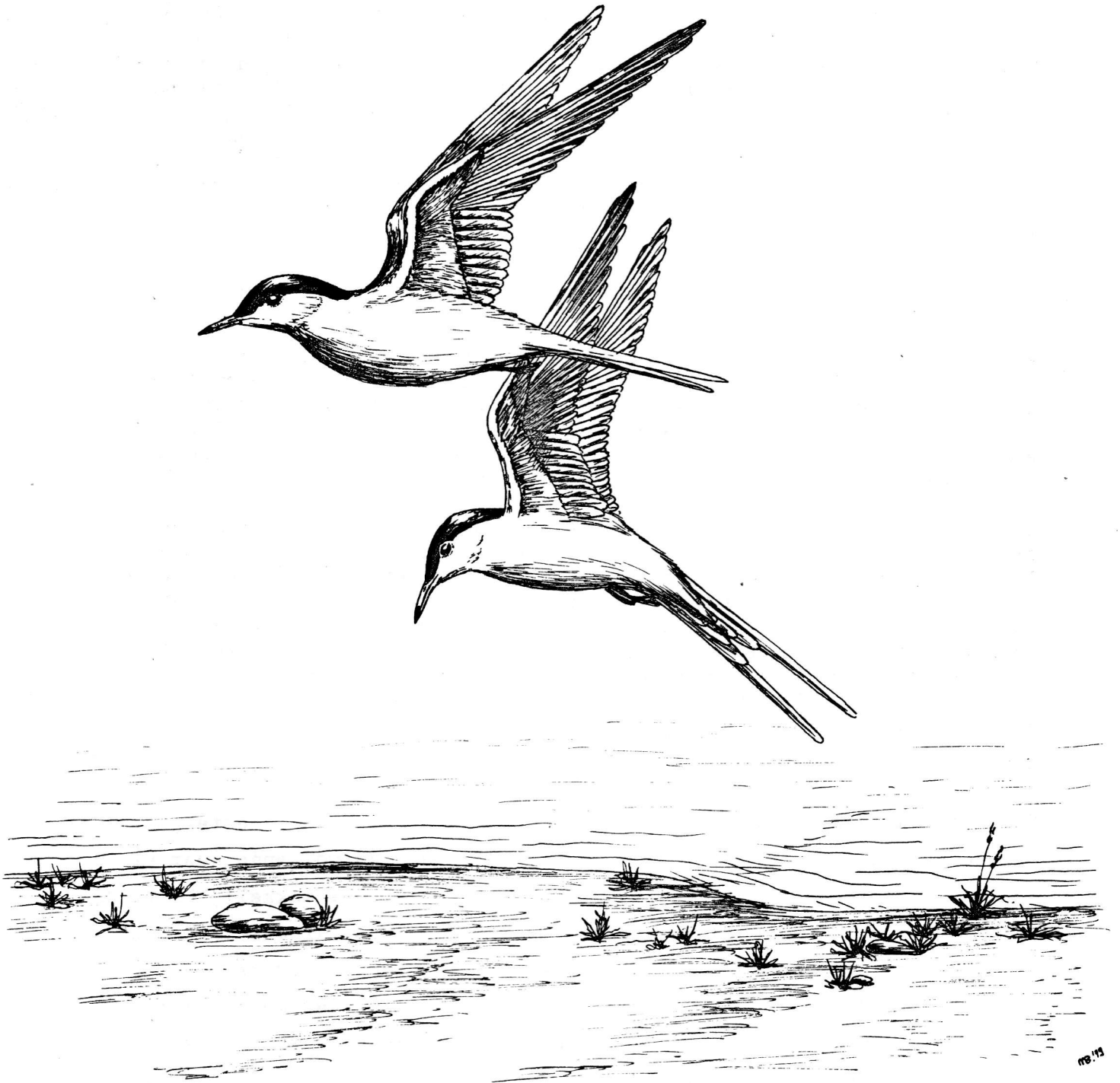
Uit deze resultaten blijkt dus dat mannetjes wat meer plaatstrouw zijn dan vrouwtjes. Dit was al lang bekend. De vrij lage terugkeerpercentages worden verklaard uit de ligging van het onderzoeksgebied aan de rand van het verspreidingsgebied van de Bonte Vliegenvanger. Daar zouden de vogels wat meer geneigd zijn om nieuwe gebieden te bezetten en dus niet terug te keren naar hun geboorte- grond. Toch lijkt dit randeffekt niet de enige verklaring te kunnen zijn, want bij midden in het verspreidingsgebied liggende populaties kunnen ook dergelijke lage terugkeercijfers voorkomen.

Verder staat er nog een artikel in over de Baardmannetjes in Nederland en Engeland. Volgens de theorie van Spitzer zouden hier bastaarden van twee ondersoorten *Panurus biarmicus biarmicus* en *P. b. ruscicus* voorkomen. Deze bastaardering zou pas na 1875 zijn opgetreden en een gevolg zijn van een serie strenge winters die de ene ondersoort zouden bevoordelen. Aan de hand van literatuur en museummateriaal van voor 1875 wordt deze theorie vrij goed de grond in geboord. Het blijkt eerder een kwestie te zijn van variabiliteit binnen de ondersoort dan van bastaardering.

j.w.

VOGEL - VARIA

**samenstelling:
lex peeters**

Gieren, enorme hoogvliegers!

We waren al twee weken op vakantie in de Coto Donâna, zonder een Gier te zien. Omdat we die daar toch wel verwachtten keken wij er elke dag naar uit, echter zonder resultaat. Tijdens ons verdere verblijf kwamen we erachter hoe dat kwam.

In het reservaat is een groot afgezet gebied, waarin wolven leven. Op een dag werd een hert dat gebied ingejaagd. Korte tijd daarop zweefden er zo'n 80 Vale Gieren boven het gebied, aangetrokken door het inmiddels door de Wolven afgemaakte Hert. We gingen toen op onze rug de blauwe lucht tussen de Gieren eens goed afzoeken met de verrekijker. Het ene moment zag je enkel lucht en dan opeens was er een stipje, dat binnen een mum van tijd determineerbaar werd als een Gier. Ze vlogen dus zo hoog dat ze zelfs met de kijker niet te zien waren. Dan kun je nagaan wat een formidabel gezichtsvermogen die beesten moeten hebben!

Maarten.

Velduil, prima hoogvlieger!

Vanaf de derde week van oktober tot tenminste 09-11-'82 verbleef er een Velduil op de landschotse heide. Behalve mij zagen Koos Venema, Peer Voorn en diverse ACJN-ers de vogel. Op 09-11 werd door Peer en mij het hieronder beschreven gedrag opgemerkt waardoor we vooraleerst dachten dat de Uil aanstalte maakte weg te trekken. Na informeren bij Koos bleek hij hetzelfde al diverse malen gezien te hebben gedurende de periode dat de Velduil hier verbleef.

Om 14.30 uur fietsten we de Landschotse heide op. Het op 't eerste gezicht Kiekendiefachtige Roofvogel bleek eenmaal in het vizier gekregen de jagende Velduil te zijn. Deze werd kort daarop fel achterna gezeten door een Zwarte Kraai waarbij ze geleidelijk maar zeker zeer hoog ging vliegen. Ook toen de Kraai hem met rust liet bleef de Uil hoogte winnen totdat ie uiteindelijk door de kijker niet meer te zien was. Er was geen laaghangende bewolking. De keren dat Koos dit zag gebeuren was er geen sprake van belaging door Kraaiachtigen of andere vogelsoorten in het spel. Wat zou de rede voor dit gedrag kunnen zijn??

Lex.

Nou, dat was het dan weer voor deze keer. Ook nu kwam het meeste jammer genoeg weer van mezelf, maar Marco heeft voor de volgende keer al drie stukjes toegezegd, dus dat belooft wat. Omdat het makkelijker blijkt te zijn een rubriek samen te stellen, waarbij je niet afhankelijk bent van anderen, zal vanaf de volgende Klauwier de nieuwe rubriek "Vogel-l-aria" verschijnen. Kolder, larie, onzin en misstappen over de vogelaars en hun merkwaardige hobby zullen aanelkaargeouwehoerd worden. Op de nu nog lege gele achterpagina van het blad zal Albert Vrijaldenhoven "Wist U dat" starten, informatie, verpakt in luchtige vorm. Dus: met groot verlangen uitzien naar het volgende nummer.

Hecht duo.

Het is algemeen bekend dat Nonnetjes en Brilduikers graag in elkaars gezelschap zijn. Er zijn zelfs kruisingen geconstateerd tussen beide soorten. Hóe goed ze echter met elkaar overweg kunnenervaarde ik op 18-12-'82 bij de Keyenhurk te Middelbeers, waar behalve vele Wilde eenden en Wintertalingen welgeteld 1 Brilduiker en 1 Nonnetje zaten.

Mijn bedoeling die dag het Goorven te bezoeken werd uiteindelijk verstoord door het zien van een groep jagers die met hun geknal de hele meute, 'n 2500 heerlijke Eenden de lucht in stuurden. Voor mij had dit een onherroepelijke routewijziging tot gevolg en voor ik 't wist stond ik aan de Keyenhurk. Groepjes invallende Wilde eenden en Wintertalingen waren hier nog levende aanwijzingen voor het gebeuren bij de Neterselse heide. Verder vielen vrijwel meteen 2 kleinere Duikeendjes op die duidelijk gescheiden van het overige waterwild op het water dobberden. Het bleken (je dácht 't al) 1 vrouwtje Brilduiker en 1 vrouwtje Nonnetje te zijn. Direct als een van beide dook volgde de andere om vrijwel tegelijk weer boven te komen. Daar het tweetal nogal vooraan op het ven zat vlogen ze op een gegeven moment bij het bemerken van mijn aanwezigheid op om een eind verder vlak bij elkaar in te vallen. Van hieruit verplaatsten ze zich geleidelijk aan weer in mijn richting. Als de ene enkele meters verder boven kwam, dook of zwom de andere hem achterna. Zo ging dat het kleine half uur dat ik hier aanwezig was onafgebroken door zonder dat de vogels op meer dan 10 meter afstand van elkaar kwamen. Mogelijk zijn beide samen, door de storm die aan deze dag vooraf ging, het binnenland ingedreven.

Lex.

Groepje Wielewalen.

Op 21-05 liep ik langs de Grote Beerse, tussen Casteren en Middelbeers, om gegevens voor de weidevogeltelling te verzamelen. Aangekomen in de Beerse Broek bootste ik zo goed en zo slecht als 't kan het geluid van de Wielewaal na, wat meestal met succes het roepen van een territorium verdedigend mannetje tot gevolg heeft. Dit keer echter, werd ik niet beantwoord. Wél streken na verloop van tijd 4 vogels in de kruin van een Populier juist boven me neer. Het bleken 4 zwijgende mannetjes Wielewaal te zijn. Merkwaardig vond ik niet zozeer het feit hier nog naar alle waarschijnlijkheid met ongepaarde mannetjes te doen te hebben (Wielewalen arriveren vrij laat in het voorjaar en kunnen soms nog in juni een territorium bezetten) maar eerder dat deze vogels zich hier met sexegenoten gróepsgewijs ophiielden. Tot op heden leerde ik de Wielewaal namelijk kennen als een vogel met een erg solitair trekgedrag. De trekgegevens mij voorhande, hebben betrekking op óf een zwervende familie (paartje met jongen) óf een solitair exemplaar.

Lex.

Wist U dat Lia Heijens tijdens de Carnaval een dochtertje, Nanda, ter wereld gebracht heeft?

Na de aanwijzing van de Landschotse heide (1973) als beschermd natuurmonument, is nu een nieuwe aanwijzing in overweging genomen door de minister van C.R.M.

Het gaat over de Neterselse en Mispelindsche heide, Herdgang, Welleseind en delen van het Beerse Broek.

Laten we hopen dat deze aanwijzing t.z.t. definitief zal doorgaan, zodat weer een stukje Kempen zal zijn veilig gesteld voor de toekomst. Hieronder volgt een gedeelte uit de Staatscourant van 5-8-1982:

Veiligstelling natuurgebieden

Aanwijzing als beschermd natuurmonument

Mispelindse en Neterselse heide met aangrenzende beekdalen

Bij beschikking van 5 juli 1982, nr. NLB/GS/GA-51933, heeft de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk besloten de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging te nemen van de „Mispelindse en Neterselse heide met aangrenzende beekdalen”.

Het natuurmonument (ca. 900 ha) is gelegen in de gemeenten Hilvarenbeek, Hooge en Lage Mierde, Diessen, Oost-, West- en Middelbeers, Bladel en Hoogeloon en wordt gekenmerkt door het voorkomen van uitgestrekte heidevelden, gelegen tussen de beekdalen van de Reusel, de Stroom en de Grootte Beerze.

Het natuurmonument vormt één geheel met de bos- en heideterreinen van het landgoed de Utrecht ten westen van de provinciale weg Hilvarenbeek-Reusel.

De beekdalen met hun natuurlijke loofbosvegetatie alsmede de nog bestaande heidevelden vormen een restant van de vroeger over grote oppervlakte voorkomende Kempische heidevelden die werden afgewisseld door de beekbegeleidende bossen. Het natuurmonument is derhalve ook een cultuurhistorisch waardevol geheel. De kern van het gebied bestaat uit de Mispelindse heide en de Neterselse heide, waarin gelegen het „Flaasven”, „Klein Flaasven”, „Goorven” en de „Hazekolk”. Samen met de aangrenzende bossen vertegenwoordigen zij een bijzonder grote natuurwetenschappelijke en landschappelijke waarde.

De westflank wordt gevormd door een gedeelte van het landgoed Wellenseind waarin de beken „de Reusel” en „de Stroom” te zamen vloeien. In dit gebied is de structuur van de beemgraslanden goed bewaard gebleven.

Vanuit Wellenseind meandert de Reusel verder in noord-oostelijke richting door het gedeelte van het landgoed „de Utrecht” plaatselijk bekend onder de naam „de Hertgang”. Haar oevers zijn karakteristiek voor een typische laaglandbeek; in de binnenbochten wordt slib afgezet en in de buitenbochten vindt uitschuring plaats, zodat de beek in de loop der eeuwen een aantal keren haar bedding heeft verlegd. Op veel plaatsen komen in de door de beken afgesneden meanders waardevolle verlandingsvegetaties voor. Daar waar de Reusel de gemeente Diessen binnenstroomt staan monumentale eikenopstanden op de beekbezinkingsgronden.

De oostflank van het natuurmonument wordt gevormd door het beekdal van de Grootte Beerze. Dit deel van het natuurmonument ligt op een gradiënt van droge, voedselarme heidegronden naar het vochtige, tamelijk voedselrijke beekdal. Uit een oogpunt van natuurschoon is dit gebied zeer fraai door de afwisseling van opgaand loofbos, graslandpercelen, singels, hakhout, broekbos en heide. Vooral nabij de beek, die in ruilverkavelingsverband is verbeterd, komen nog oude afgesneden meanders voor.

In het natuurmonument komen tussen de diverse terreintypen vele gradiënten voor, waardoor de variatie in landschapsstructuren groot is. Dit heeft geleid tot een grote verscheidenheid in milieuomstandigheden en daarmee gepaard een grote soortenrijkdom in zowel floristisch als faunistisch opzicht. Met name de voedselarme heide- en vennenmilieus en de beken met bijbehorende beekdalen zijn in dit verband van bijzondere waarde.

Jacques van Kessel.

VOGELINVENTARISATIE IN DE STAD EINDHOVEN.

In navolging van verschillende stadsinventarisaties in o.a. Tilburg, Amsterdam, Utrecht en Breda, ben ik zeer nieuwsgierig en enthousiast geworden om ook de avifauna binnen het stedelijk gebied van Eindhoven te gaan onderzoeken. Ik ben me ervan bewust, dat dit een zware klus zal gaan worden en hoop dan ook, dat meerdere vogelaars zouden willen meewerken.

Waarom vogels inventariseren in de stad?

Een van de voornaamste redenen is wel, dat er nog weinig bekend is van de vogelpopulaties binnen het stedelijk gebied. Populatie-dichtheden, biotoopkeuze, nestplaatsen, gedrag enz. kunnen zeer interessante gegevens verschaffen omtrent de vogelbevolking.

Een andere reden is, dat er veel mensen aan mee kunnen werken, deskundigen en beginnende vogelaars. Van huis naar werk, school, een toevallig bezoek aan Eindhoven of tijdens andere alledaagse omzwervingen in de stad kunnen door de oplettende vogelaar zonder extra tijd waarnemingen worden gedaan.

Aanwezigheid van vogelsoorten.

De structuur en stedenbouwkundige indeling zijn erg belangrijk voor het voorkomen van vogels in de bebouwde kom.

Een grote spreiding van gebouwen, kleinschaligheid, diversiteit in openbaar groen, hoog geboomte, parken, waterlopen, natuurlijke en landschappelijke relictten, bepalen mede de aanwezigheid van de diverse vogelsoorten.

In villawijken en parken kunnen hoge dichtheden voorkomen van o.a. Merel, Houtduif, Zwartkop, Koolmees en Vink. Wat ruigere en dichtere beplantingen herbergen vaak Braamsluiper, Spotvogel, Winterkoning, Heggemus en Tuinfluiter. Oude, wat kleinschalige bebouwingen zijn aantrekkelijk voor de Gierzwaluw. Pleinen, winkelcentra, braakliggende terreinen e.d. zijn voedselgebieden voor de Kuifleeuwerik.

Begraafplaatsen, veelal beplant met grote dichte coniferen bieden een goede broedgelegenheid voor o.a. Groenlingen, Vinken en zelfs Europese kanari.

Industrieterreinen herbergen vaak vele Zwarte Roodstaarten.

Hoge bomen nabij sportvelden of andere open gebieden, geven een goede broedgelegenheid voor o.a. Ekster en Torenvalk.

In 1982 telde ik al ongeveer zo'n 37 bewoonde eksternesten!

Het zou leuk zijn, om bij het lokaliseren van het nest, ook de afstand van het nest tot de menselijke bewoning eens te meten (schatten). Het ene broedpaar is namelijk minder schuw dan het andere.

Onderzoek / inventarisatie.

Het is de bedoeling om dit jaar een voorzichtige start te maken, om gedeelten van de stad te gaan inventariseren.

De hoedanigheid van de inventarisatie hangt samen met de interesse van de mede vogelaars.

Zijn er veel medewerkers, dan kan er een groot gedeelte onderzocht worden (wijken, parken e.d.) maar zijn we maar met enkele enthousiaste vogelaars, dan beperken we ons tot enkele soorten, b.v. Ekster, Kuifleeuwerik, Zwarte Roodstaart.

Voorzover het mogelijk is zal er gewerkt worden middels de karteringsmethode (het op kaart intekenen van zingende mannetjes, en/of andere gedragingen die op broeden duiden etc.).

Tevens is er een bladzijde afgedrukt met zes waarnemingenkaartjes, het is de bedoeling dat losse waarnemingen op deze kaartjes worden ingevuld. Deze gegevens gaan bij mij in de kaartenbak en zijn er van een bepaalde soort veel waarnemingen of bijzonderheden te vermelden, dan worden deze t.z.t. in de Blauwe Klauwier gepubliceerd.

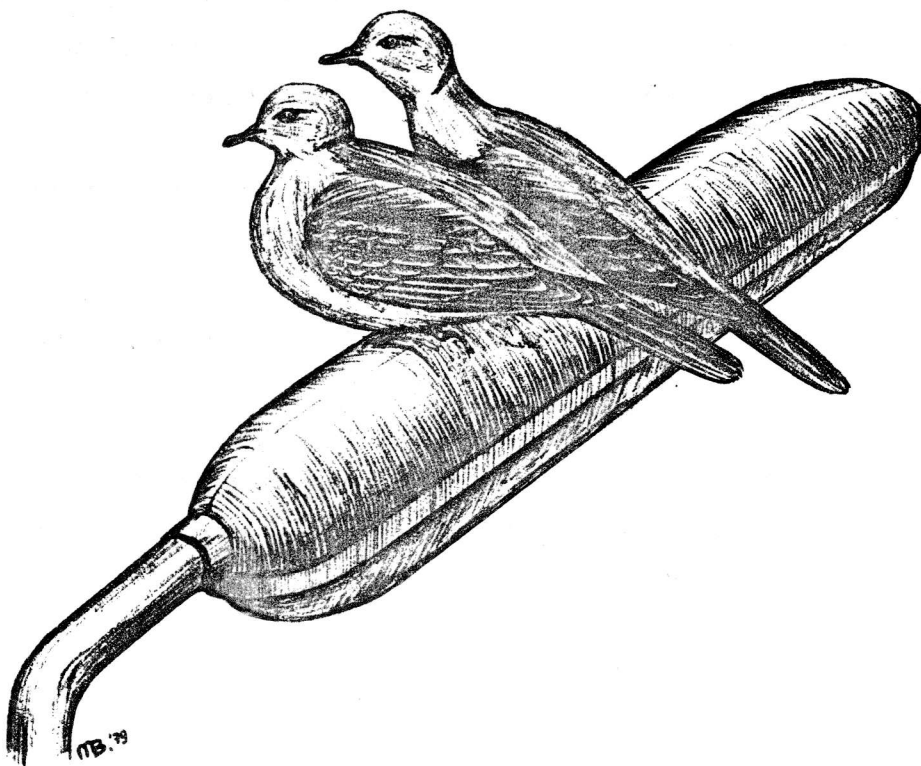
Ook het kaartje van Eindhoven in deze is belangrijk voor het karteren van vele soorten, of bij zeldzame waarnemingen.

Ik hoop dat er onder ons vogelaars zijn die ook een bijdrage willen leveren aan het onderzoeken, het behoud en het verbeteren van de avifauna in de stad Eindhoven.

Willem D. Veenhuizen

Bussele 32, 5641 PB Eindhoven.

tel. 040-816913

Vogelwaarnemingen in de stad Eindhoven

<u>SOORT</u>	<u>AANTAL</u>	<u>PLAATS/STRAAT</u>	<u>DATUM</u>	<u>BIJZONDERHEDEN</u>	<u>WAARNEMERS</u>
Rietgors	7	Bussele 32	28/12/81	hoogste aantal op voerplaats in tuin	WV
Rietgors	1	„	9/1/82		
Rietgors	1	„	12/12/82	<u>zie voetnoot</u>	
Gierzwaluw	1	Jacobaplein	6/8/82	vloog plots uit hoekdakgoot	WV
Grote Lijs- ter	1+3 juv.	Kalverstraat	6/8/82	broedgeval hoog in berk (pendula)	WV
Roek	1	nabij rotonde Karel 5 sing.	24/4/82	pikkend aan friet- buil	WV
Zwarte rood staart	2	Hurkse straat	13/5/82	2 zangposten	JvK
Sperwer	1	ind.terrein "de Hurk"	1/11/82		JvK
Kraanvogel	6	„	24/11/82	vliegrichting west 16.35 u	JvK
Wespendief	1	nat. lab.	1/2/9/82	onvolwassen	HM

Waarnemers: WV = Willem Veenhuizen
JvK = Jacques van Kessel
HM = H. Munsters via
JvK

voetnoot: zijn er meerdere gegevens bekend over het voorkomen
van Rietgorzen op het wintervoer?

In Engeland is de Rietgors een vrij algemene vogel op de voerplank.

GEMEENTE EINDHOVEN

VOGELWERK GROEP DE KEMPEN
- stad eindhoven -

SOORT	AANTAL	DATUM
	♂ ♀	
PLAATS/STRAAT	BIJZONDERHEDEN	
WAARNEMER(S)		

VOGELWERK GROEP DE KEMPEN
- stad eindhoven -

SOORT	AANTAL	DATUM
	♂ ♀	
PLAATS/STRAAT	BIJZONDERHEDEN	
WAARNEMER(S)		

VOGELWERK GROEP DE KEMPEN
- stad eindhoven -

SOORT	AANTAL	DATUM
	♂ ♀	
PLAATS/STRAAT	BIJZONDERHEDEN	
WAARNEMER(S)		

VOGELWERK GROEP DE KEMPEN
- stad eindhoven -

SOORT	AANTAL	DATUM
	♂ ♀	
PLAATS/STRAAT	BIJZONDERHEDEN	
WAARNEMER(S)		

VOGELWERK GROEP DE KEMPEN
- stad eindhoven -

SOORT	AANTAL	DATUM
	♂ ♀	
PLAATS/STRAAT	BIJZONDERHEDEN	
WAARNEMER(S)		

VOGELWERK GROEP DE KEMPEN
- stad eindhoven -

SOORT	AANTAL	DATUM
	♂ ♀	
PLAATS/STRAAT	BIJZONDERHEDEN	
WAARNEMER(S)		